nie szuka poklasku, nie unosi się pychą ani gniewem, nie działa obłudnie, nie szuka swego, nie pamięta urazów, ale wszystko przetrzyma, jest nawet silniejsza od śmierci. Ta miłość winna stać się miłością piękną, porywającą, ale i gotową na wiele wyrzeczeń.

Ks. prof. UKSW dr hab. Stanisław Łabendowicz – Instytut Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Radomiu.

Dariusz Adamczyk

Cytaty z Księgi proroka Micheasza w Ewangelii według świętego Mateusza*

W Ewangelii Mateusza znajdujemy dwa fragmenty z Księgi Micheasza. Są to teksty: „A ty, Betlejem Efrata, najmniejsze jesteś wśród plemion judzkich! Z ciebie mi wyjdzie Ten, który będzie władał w Izraelu, a pochodzenie Jego od początku, od dni wieczności" (Mi 5,1); oraz „nieprzyjaciółmi człowieka są jego domownicy" (Mi 7,6). Micheasz był prorokiem współczesnym Izajaszowi. Występował w obronie zasad kultu Jahwe, sprawiedliwości i jedności braterskiej w narodzie[1]. Pisze na temat nadziei mesjańskich[2]. Głosi to, co otrzymał od Boga w widzeniu. Proroctwo jest skierowane do mieszkańców Samarii, stolicy królestwa północnego i do mieszkańców Jerozolimy, stolicy królestwa południowego (por. Mi 1,1)[3].

1. Z Betlejem wyjdzie władca

Mateusz cytuje fragment wyroczni z Mi 5,1-5. Ten tekst należy do jednego z najbardziej dyskutowanych w Biblii, zarówno pod względem tła historycznego, jak i autentyczności tej wyroczni. Jest to wyrocznia o charakterze mesjańskim typu królewskiego, pochodzi z połowy VIII wieku przed Chrystusem. W Mi 5,1-5 jest mowa o pojawieniu się Panującego. Wyrocznia stanowi o stabilizacji czasów mesjańskich i o upadku nieprzyjaciół ludu Bożego. Tekst poprzedzony jest groźbami i zapowiedziami sądu Bożego. Dotyczy to czasów poprzedzających czas zbawienia. Perykopa zawiera wizję czasów mesjańskich, spokojnych i wolnych od grozy nieprzyjaciół. Pojawia się tu postać idealnego Władcy-Pasterza[4].

---

* Niniejszy artykuł jest fragmentem rozprawy habilitacyjnej autora: *Starotestamentalne cytaty w Ewangelii według świętego Mateusza i ich zastosowanie w aktualnych polskich podręcznikach do katechizacji. Studium biblijno-katechetyczne,* Kielce 2006.

[1] Por. J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1995, s. 167 n.

[2] Por. T. Jelonek, *Prorocy Starego Testamentu*, Kraków 1993, s. 79 n.

[3] Por. P. Szefler, *Księga Micheasza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz,* w: *Księgi proroków mniejszych,* t. 1, red. S. Łach, Poznań 1968, s. 360; A. Salas, *Prorocy. Zwiastuni Boga żywego*, Częstochowa 1999, s. 84 nn.

[4] Por. A. Jankowski, *Mesjanizm,* w: *Podręczna Encyklopedia Biblijna*, t. 2, red. E. Dąbrowski, Poznań-Warszawa-Lublin 1959, s. 85; J. Homerski, *„Panujący" z Betlejem (interpretacja perykopy Mich 5,1-5)*, RTK 1 (1976), s. 5-7.

Po zapowiedzi zguby, prorok porusza temat niezwyciężalności Syjonu. Asyryjczycy zebrawszy się przeciwko Jerozolimie doznają unicestwienia. Jednak zanim to nastąpi, Izrael musi doświadczyć upokorzenia. Przejawem tego będzie haniebny los króla (por. Mi 4,14). Po tym Bóg rozpocznie wszystko od nowa. Znów wyznaczy Betlejem na miejsce narodzenia przyszłego króla[5].

Prorok dokonuje zestawienia poniżonego „sędziego Izraela", czyli króla Ezechiasza i opłakany stan narodu wybranego z Mesjaszem-Królem. Narodziny tego ostatniego zapoczątkują nową erę chwały i pokoju (por. Iz 9,5). U początków realizacji zbawczych planów Boga ma być to, co pokorne. Przyszły władca będzie pochodził z nieznacznego miasta, Betlejem, podobnie jak król Dawid[6].

W tekście z Mi 5,1 czytamy: „A ty, Betlejem Efrata, najmniejsze jesteś wśród plemion judzkich! Z ciebie mi wyjdzie Ten, który będzie władał w Izraelu, a pochodzenie Jego od początku, od dni wieczności". Prorok wypowiedział te słowa prawdopodobnie w 701 roku przed Chrystusem. Było to w czasie najazdu na państwo judzkie Sennacheryba, króla asyryjskiego. Rozdział 5 Księgi Micheasza zawiera proroctwa o Mesjaszu i Jego królestwie. Micheasz chce pocieszyć naród w czasie tego nieszczęścia. Zapowiada przyjście Mesjasza-Króla z rodu Dawida. Będzie On pochodził z Betlejem, tak jak król Dawid. Będzie potężny i wielki. Jego panowanie rozszerzy się na inne narody, aż po krańce ziemi[7].

Prorok Micheasz podaje nazwę miasta, Betlejem i dodaje nazwę Efrata. Słowo to jest etnonimem jednego z klanów judzkich (por. 1 Krn 2,19.24.50; 4,4). Osiedlił się on w Betlejem. To dlatego w Rt 4,11 na oznaczenie tego miasta zostały użyte zamiennie wyrazy: Betlejem i Efrata. Micheasz podaje obydwie nazwy, prawdopodobnie dlatego, aby już na początku proroctwa wskazać, że chodzi mu o Betlejem judzkie, a nie o to, które znajdowało się w ziemi Zabulona na północy Palestyny (por. Joz 19,15)[8].

W planach Jahwe, Betlejem Efrata[9], z niewielką liczbą mieszkańców, liczy się bardziej, niż nawet Jerozolima. Bóg do przeprowadzenia swoich planów nie potrzebuje ziemskich wielkości. To właśnie z Betlejem wyjdzie Panujący w Izraelu. Jego pojawienie się będzie wyrazem Bożej wszechmocy i znakiem Jego interwencji zbawczej. Słowa: „pochodzenie Jego od początku, od dni wieczności" (Mi 5,1c) określają wielkość postaci mającego panować w Izraelu. Zwrot „paść swój lud" we frazeologii starotestamentalnej oznacza prawdziwą władzę królewską (por. 2 Sm 5,2; 7,7; Ez 34,24). Całą swą wielkość i potęgę będzie zawdzięczał Bogu. Będzie pasł swój lud „mocą Jahwe" (Mi 5,3)[10].

Dopiero w świetle Nowego Testamentu, wypowiedź z Mi 5,1-5 nabiera pełniejszej wymowy. Tekst z Mi 5,1 został zamieszczony w Mt 2,6: „A ty, Betlejem, ziemio Judy, nie jesteś zgoła najlichsze spośród głównych miast Judy, albowiem z ciebie wyjdzie

---

[5] Por. *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1037.
[6] Por. tamże.
[7] Por. P. Szefler, *art. cyt.*, s. 397; J S. Synowiec, *Oto twój król przychodzi. Mesjasz w pismach Starego Przymierza*, Kraków 1992, s. 99 n; Tenże, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, s. 174; L. Laberge, *Księga Micheasza,* w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 849.
[8] Por. J.S. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*…, s. 97 n.
[9] Por. P. Szefler, *art. cyt.*, s. 398 n.
[10] Por. J. Homerski, *„Panujący" z Betlejem (interpretacja perykopy Mich 5,1-5)*, s. 8-11; R. Rumianek, *Aplikacja mesjańska starotestamentalnego obrazu pasterza w Ewangelii św. Mateusza,* „Warszawskie Studia Teologiczne" 2 (1984), s. 35 n.

władca, który będzie pasterzem ludu mego, Izraela". Te słowa już w Kościele pierwotnym były odnoszone do osoby Jezusa Chrystusa[11].

Nie jest to cytat dosłowny, ale kombinacja Mi 5,1.3 i 2 Sm 5,2. Tekst zamieszczony w Ewangelii Mateusza stanowi interpretację słów biblijnych dostosowanych do aktualnej sytuacji. Micheasz mówi o Betlejem, że jest najmniejsze wśród plemion judzkich. Mateusz zaś zaprzecza temu przez dodanie słowa *oudamos*, co oznacza „wcale nie"[12]. Ewangelista dokonał zmian w tekście tego proroctwa, aby jego brzmienie było wyraźnie zorientowane ku osobie Jezusa. Nie zmienia to sensu słów Micheasza. Jednak Mateusz nadaje im wymowę chrystologiczną. Dostosował tekst ze względów pedagogiczno-katechetycznych. Ewangelista podejmując myśl proroka Micheasza, zestawił ją z wydarzeniami zbawczymi Nowego Testamentu. Stwierdził, że zapowiedź tego proroka wypełniła się już w dzieciństwie na osobie Jezusa Chrystusa[13].

Gdy chrześcijanie wielbią Zbawiciela świata, Betlejem jest znaną duchową metropolią. Wprowadzenie nazwy tego miasta stanowi swoiste zaakcentowanie Dawidowego synostwa Jezusa. Było ono, jako rodzinne miasto Dawida, kolebką jego dynastii. Narodziny Jezusa, syna Dawida, też są związane z tym miastem[14]. Proroctwo Micheasza spełniło się z chwilą urodzenia Jezusa w Betlejem. Na to wskazują słowa Mateusza z wersetu 2,6[15]. Ewangelista cytując słowa proroka Micheasza, chce potwierdzić miejsce narodzin Mesjasza.

Ten werset ewangeliczny jest umieszczony w kontekście perykopy o mędrcach przybywających ze Wschodu (por. Mt 2,1-12)[16]. Całe opowiadanie o pokłonie mędrców ma na celu ukazanie wypełnienia się starotestamentowego proroctwa. Nawet miejsce narodzin Mesjasza było wspomniane w Starym Testamencie. Za panowania króla Heroda, krwawego despoty, przychodzi na świat prawdziwy Król i Władca (por. Mt 2,1 n)[17].

---

[11] Por. J. Łach, *Pokłon magów (Mt 2,1-12),* RBL 29,5-6 (1976), s. 268 n; S. Grasso*, Il Vangelo di Matteo*, Roma 1995*,* s. 89 n; P.R. Gryziec, *Według świętego Mateusza. Stary Testament ukryty w Nowym*, Kraków 1998, s. 42; A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Mateusza, rozdziały 1-13, Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Częstochowa 2005, s. 112 n.

[12] Por. E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 56.

[13] Por. J. Homerski, *„Panujący" z Betlejem (interpretacja perykopy Mich 5,1-5)*, s. 14-16; J. Homerski, *Ewangelia według świętego Mateusza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz,* Poznań-Warszawa 1979, s. 88 n; *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. C.S. Keener, K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 11.

[14] Por. H. Strąkowski, *Betlejem (w Judei),* w: *Podręczna Encyklopedia Biblijna*, t. 1, red. E. Dąbrowski, Poznań-Warszawa-Lublin 1959, s. 160 n; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 56; D. Baly, *Betlejem,* w: *Encyklopedia Biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 93 nn.

[15] Por. J. Schmid, *L'Evangelo secondo Matteo*, Brescia 1976, s. 68 nn; E. Szymanek, *Jezus Chrystus w Mateuszowej „Ewangelii Dzieciństwa"*, „Więź" 19,12 (1976), s. 27; J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, s. 176; B. Poniży, *Korzenie przesłania biblijnego Nowego Testamentu,* Gniezno 1997, s. 86 nn.

[16] Por. J. Rumak, *Adoracja magów (Mt 2,1-12),* „Ateneum Kapłańskie" 42,4 (1950), s. 391-399; J. Schmid, *dz. cyt.*, s. 65 nn; J. Szlaga, *Perykopa o magach w strukturze Mt 1-2,* „Studia Theologica Varsaviensia" 17 (1979), s. 71-77; R. Fabris, *Matteo*, Roma 1982, s. 61 nn; T. Hergesel, *Syn Maryi Synem Bożym. Postać Maryi w Mateuszowej Ewangelii dzieciństwa*, w: *U boku Syna. Studia z mariologii biblijnej*, red. J. Szlaga, Lublin 1984, s. 71 n; A. Sand*, Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg 1986, s. 49 nn; S. Grasso*, dz. cyt.,* s. 88 nn; S. Fausti, *Una comunità legge il Vangelo di Matteo, volume primo (cc. 1-13)*, Bologna 1999, s. 22 nn; R. Bartnicki, *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996, s. 20; J. Czerski, *Jezus Chrystus w świetle Ewangelii synoptycznych*, Opole 2000, s. 24-32.

[17] Por. O. da Spinetoli, *Matteo. Il vangelo della chiesa*, Assisi 1983, s. 66 nn; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań-Kraków 1999, s. 15.

Wśród ludzi Wschodu w starożytności panowało przekonanie, że narodzinom niezwykłych osobistości towarzyszą specjalne znaki na niebie. Egzegeci nie dają zadowalającej odpowiedzi na pytanie o gwiazdę, która prowadziła mędrców. Ich pojawienie się u żłóbka stanowi przejaw uniwersalizmu zbawczego[18]. Przybywszy do Jerozolimy zapytali Heroda o miejsce nowo narodzonego króla żydowskiego (por. Mt 2,2). U Heroda wzbudziło to przerażenie (por. w. 3). Obawiał się on o władzę. W związku z tym, że narodziny Mesjasza należały do wydarzeń religijnych, Herod pyta uczonych w Piśmie i faryzeuszy o miejsce Jego narodzin (w. 4)[19]. Arcykapłani i uczeni odpowiadają, że miejsce narodzin Mesjasza wskazuje prorok Micheasz i cytują tekst z Mi 5,1. Został on poprzedzony formułą wprowadzającą: „tak napisał prorok" (Mt 2,5). Herod przekazał tę wiadomość mędrcom. Otrzymali też od niego polecenie, aby wracając z powrotem, donieśli mu o miejscu pobytu Mesjasza (por. Mt 2,7 n)[20].

Złożone Jezusowi dary, świadczą o królewskim traktowaniu Jezusa przez mędrców. W ich osobach, wszyscy nieIzraelici złożyli hołd Jezusowi. Choć nazywa się On królem żydowskim, przyniesie zbawienie całemu światu. Mędrcy otrzymali nakaz we śnie, aby inną drogą wracali do swojej ojczyzny. Tak więc Herodowi nie udało się urzeczywistnić swoich niecnych zamiarów (por. Mt 2,9-12)[21].

2. Nawet domownicy nieprzyjaciółmi człowieka

Drugi tekst z Księgi Micheasza, który znajduje się w Ewangelii Mateusza to słowa: „nieprzyjaciółmi człowieka są jego domownicy" (Mi 7,6). Jezus nawiązuje do proroctwa z Mi 7,1-7. Cały ten fragment stanowi lamentację. Jest to ciemne tło dla obwieszczenia jasnego orędzia zbawienia w Mi 7,7-20. Bóg nawiedzi swój lud, w sensie negatywnym. Skompromitowani przywódcy ludu zostali porównani do ciernia i płotu kolczastego. Dotykając się ich, można się skaleczyć. W tych dniach trudno będzie zaufać swojemu sąsiadowi, a nawet najbliższym krewnym[22].

Fragment z Mi 7,1-7 dotyczy powszechnej nieprawości wśród ludzi. Prorok stwierdza całkowity brak uczciwości, prawdy, sprawiedliwości wśród ludzi. Tą sytuację opłakuje uosobiony Syjon. Życie bez Boga prowadzi do egoizmu, a co za tym idzie, do zniszczenia stosunków rodzinnych i społecznych. Nie można nikomu zaufać (por. w. 5). W wersecie 6 prorok przedstawia obraz grozy w rodzinie semickiej. System patriarchalny dawał rodzicom, a szczególnie ojcu, nieograniczoną władzę nad dziećmi i domownikami[23]. Tu natomiast „syn znieważa ojca, córka powstaje przeciw swej matce, synowa przeciw swej teściowej: nieprzyjaciółmi człowieka są jego domownicy" (w. 6).

---

[18] Por. E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, s. 55n.
[19] Por. J. Schniewind, *Il Vangelo secondo Matteo*, Brescia 1977, s. 36 nn.
[20] Por. A. Sand*, dz. cyt.,* s. 51; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 15; S. Fausti, *dz. cyt.*, s. 26 n.
[21] Por. J. Radermakers, *Lettura pastorale del vangelo di Matteo*, Bologna 1997, s. 114 nn; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 15.
[22] Por. *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, s. 1039; L. Laberge, *Księga Micheasza*, KKB, s. 851.
[23] Por. P. Szefler, *art. cyt.*, s. 410 n.

Jezus powołał się na słowa proroka Micheasza, mówiąc o podziale między ludźmi z powodu Ewangelii (por. Mt 10,34-39)[24]. Wcześniej Mateusz umieszcza słowa Jezusa o męstwie w ucisku (ww. 24-33). W tym fragmencie Jezus wzywa do odważnego wyznawania Go przed ludźmi. Jedynie do takich ludzi przyzna się kiedyś Chrystus na sądzie ostatecznym. Jest to zapowiedź wielkiej nagrody za mężne głoszenie Ewangelii. Po omawianej perykopie, zawierającej cytat z Mi 7,6 znajduje się fragment dotyczący nagrody za oddanie się Jezusowi (Mt 10,40 nn)[25].

Głoszenie Ewangelii powoduje podział nawet wśród najbliższych. Stąd Jezus mówi, że przynosi na ziemię miecz, a nie pokój (w. 34). Chce w ten sposób zaznaczyć, że przychodzi już jako sędzia[26]. Tekst pochodzący z Mi 7,6 znajduje się w Mt 10,36: „i będą nieprzyjaciółmi człowieka jego domownicy". Mateusz przytaczając słowa Jezusa podejmującego tę myśl, nie ma na uwadze kary, odwetu za brak wierności Bogu. W Ewangelii ukazane zostały możliwe konsekwencje radykalnego naśladowania Chrystusa. Może ono wymagać nawet poświęcenia więzów rodzinnych. Taka może być cena bycia uczniem Jezusa[27].

Jezus przyrównuje swoje posłannictwo do ostrego miecza. Nauczanie Jezusa spowoduje rozdzielenie zła od dobra, tego, co niegodziwe od godziwego. Jeśli w jednej rodzinie, syn okaże się człowiekiem prawym, a ojciec niegodziwcem, to nauka Jezusa spowoduje oddzielenie syna od ojca. Podobna sytuacja może wystąpić między córką a matką, czy między synową a teściową (por. Mt 10,35 n). Nawet mieszkańcy tego samego domu mogą stanąć wobec siebie w opozycji[28]. Słowo Boże powoduje podziały w rodzinach. Jedni je przyjmują, a inni odrzucają. Miłość do Boga i Jego planów jest ważniejsza od miłości do rodziców, czy krewnych[29]. W duszy każdego człowieka rozstrzyga się decyzja o przyjęciu lub nieprzyjęciu nauki Jezusa[30].

Cytat z Mi 7,6 znajduje się w kontekście zapowiedzi rozłamów wśród najbliższych wskutek przyjścia Jezusa. Została tu wyrażona w sposób obrazowy prawda, że ten, kto opowie się za Jezusem, powinien liczyć się z wrogością nawet ze strony najbliższych mu osób[31]. Nie może istnieć dobro w zgodzie ze złem. Ich wzajemne współistnienie jest tylko pokojem pozornym. W innym miejscu Jezus wyraził tę prawdę twierdząc, że „Nikt nie może dwom panom służyć" (Mt 6,24)[32].

---

[24] Por. J. Schniewind, *dz. cyt.*, s. 239 n; O. da Spinetoli, *dz. cyt.*, s. 320 nn; A. Sand*, dz. cyt.,* s. 230 nn; J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, s. 176.
[25] Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 66 nn.
[26] Por. tamże, s. 67.
[27] Por. R. Fabris, *dz. cyt.*, s. 245 nn; F. Mosetto, *„Chi si vergognerà di me…". Mc 8,38,* „Parola spirito e vita", 20 (1989), s. 153; *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, s. 1039; A. Paciorek, *dz. cyt.*, s. 447 n.
[28] Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 67.
[29] Por. *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, s. 1168.
[30] Por. J. Homerski, *Ewangelia według świętego Mateusza. Wstęp*…, s. 193; S. Fausti, *dz. cyt.*, s. 194.
[31] Por. R. Bartnicki, *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii. Tradycja i redakcja Mt 9,35-11,1,* Warszawa 1985, s. 224 n.
[32] Por. K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 67 n.

Miłość do Jezusa musi być na pierwszym miejscu. Kto kocha bardziej swoich rodziców, albo swoje dzieci, nie jest godzien nazywać się uczniem Chrystusa (por. Mt 10,37). Mamy tu do czynienia z żądaniem wyrzeczenia się nawet więzów rodzinnych, chcąc pozostać wiernym uczniem Chrystusa. W hierarchii wszelkich wartości, na miejscu naczelnym znajduje się miłość do Jezusa. Wymaga On całkowitego oddania się bez reszty[33].

Uczniowie Jezusa muszą dokonać wyboru między Nim a najbliższymi. Muszą postawić na pierwszym miejscu Jezusa. Wiąże się to z przyjęciem Jego stylu życia. Chodzi tu o wzięcie krzyża, tak jak Chrystus (por. w. 38). Nie należy szczędzić trudu dla drugich, a jeśli zajdzie taka potrzeba, nawet poświęcić życie dla bliźnich[34]. Tylko wtedy można mieć nadzieję na odnalezienie pełni życia i na życie wieczne w przyszłości (por. w. 39). Jezus wymaga od swoich uczniów gotowości na utratę życia doczesnego. Kto zaś za wszelką cenę będzie chciał zachować to życie doczesne, może utracić życie wieczne. Ta prawda została wyrażona na innym miejscu, w J 12,24. Jezus uczy, że aby ziarno mogło wydać owoc, musi najpierw obumrzeć[35].

Podsumowanie

Bóg w Starym Testamencie zapowiadał Chrystusa przez proroków posyłając ich kolejno do Izraela. W ten sposób przygotowywał ludzi na przyjście Zbawiciela. Jednym z tych proroków był Micheasz. Starotestamentalne cytaty z Księgi proroka Micheasza w Ewangelii Mateusza nabierają nowego, pełniejszego znaczenia. Cytat z Mi 5,1 zamieszczony przez Mateusza w perykopie o mędrcach ze Wschodu autor Ewangelii odnosi w sposób bezpośredni do osoby Jezusa z Nazaretu. Prorok Micheasz zapowiedział miejsce narodzin Mesjasza.

Natomiast tekst z Mi 7,6 o powszechnej nieprawości wśród ludzi znalazł zastosowanie w perykopie dotyczącej podziałów nawet między najbliższymi członkami rodziny z powodu Jezusa. Osoba Jezusa i Jego nauczanie domaga się stanowczego wyboru za sobą lub przeciw sobie. Ucznia Jezusa winien cechować radykalizm rozdziału dobra od zła. Opowiedzenie się za Jezusem może być powodem wrogości nawet ze strony najbliższych.

---

[33] Por. tamże, s. 68; B.T. Viviano, *Ewangelia według świętego Mateusza*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, s. 945 n; F. Mosetto, *art. cyt.*, s. 153.

[34] Por. R. Bartnicki, *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii. Tradycja i redakcja Mt 9,35-11,1*, s. 226-229; R. Bartnicki, *Redakcyjna praca Mateusza w Mt 9,36-11,1,* RBL 40,4 (1987), s. 287; S. Grasso*, dz. cyt.,* s. 281 nn.

[35] Por. R. Bartnicki, *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii. Tradycja i redakcja Mt 9,35-11,1*, s. 229-231; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak*, dz. cyt.,* t. 1, s. 68; W. Trilling, *Vangelo secondo Matteo, volume primo*, Roma 1968, s. 207 nn.

Bibliografia:

Adamczyk D., *Starotestamentalne cytaty w Ewangelii* według *świętego Mateusza i ich zastosowanie w aktualnych polskich podręcznikach do katechizacji. Studium biblijno-katechetyczne,* Kielce 2006.
Baly D., *Betlejem,* w: *Encyklopedia Biblijna*, red. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 93-95.
Bartnicki R., *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996.
Bartnicki R., *Redakcyjna praca Mateusza w Mt 9,36-11,1,* RBL 40,4 (1987), s. 280-288.
Bartnicki R., *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii. Tradycja i redakcja Mt 9,35-11,1,* Warszawa 1985.
Czerski J., *Jezus Chrystus w świetle Ewangelii synoptycznych*, Opole 2000.
Fabris R., *Matteo*, Roma 1982.
Fausti S., *Una comunità legge il Vangelo di Matteo, volume primo (cc. 1-13)*, Bologna 1999.
Grasso S*., Il Vangelo di Matteo*, Roma 1995.
Gryziec P.R., *Według świętego Mateusza. Stary Testament ukryty w Nowym*, Kraków 1998.
Hergesel T., *Syn Maryi Synem Bożym. Postać Maryi w Mateuszowej Ewangelii dzieciństwa*, w: *U boku Syna. Studia z mariologii biblijnej*, red. J. Szlaga, Lublin 1984, s. 65-73.
Homerski J., *Ewangelia według świętego Mateusza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz,* Poznań-Warszawa 1979.
Homerski J., *„Panujący" z Betlejem (interpretacja perykopy Mich 5,1-5),* RTK 1 (1976), s. 5-16.
Jankowski A., *Mesjanizm,* w: *Podręczna Encyklopedia Biblijna*, t. 2, red. E. Dąbrowski, Poznań-Warszawa-Lublin 1959, s. 85.
Jelonek T., *Prorocy Starego Testamentu*, Kraków 1993.
Katolicki komentarz biblijny, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001.
Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu, red. C.S. Keener, K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000.
Łach J., *Pokłon magów (Mt 2,1-12),* RBL 29,5-6 (1976), s. 260-270.
Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000.
Mosetto F., *„Chi si vergognerà di me…". Mc 8,38,* „Parola spirito e vita", 20 (1989), s. 151-163.
Paciorek A., *Ewangelia według świętego Mateusza, rozdziały 1-13, Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Częstochowa 2005.
Poniży B., *Korzenie przesłania biblijnego Nowego Testamentu,* Gniezno 1997.
Radermakers J., *Lettura pastorale del vangelo di Matteo*, Bologna 1997.
Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L*., Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań-Kraków 1999.
Rumak J., *Adoracja magów (Mt 2,1-12),* „Ateneum Kapłańskie" 42,4 (1950), s. 391-399.
Rumianek R., *Aplikacja mesjańska starotestamentalnego obrazu pasterza w Ewangelii św. Mateusza,* „Warszawskie Studia Teologiczne" 2 (1984), s. 35-47.
Salas A., *Prorocy. Zwiastuni Boga żywego,* Częstochowa 1999.
Sand A*., Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg 1986.
Schmid J., *L'Evangelo secondo Matteo*, Brescia 1976.
Schniewind J., *Il Vangelo secondo Matteo*, Brescia 1977.
Spinetoli O. da, *Matteo. Il vangelo della chiesa*, Assisi 1983.
Strykowski H., *Betlejem (w Judei),* w: *Podręczna Encyklopedia Biblijna*, t. 1, red. E. Dąbrowski, Poznań-Warszawa-Lublin 1959, s. 160 n.

Synowiec J.S., *Oto twój król przychodzi. Mesjasz w pismach Starego Przymierza*, Kraków 1992.
Synowiec J.S., *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1995.
Szefler P., *Księga Michesza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz,* w: *Księgi proroków mniejszych,* t. 1, red. S. Łach, Poznań 1968, s. s. 343-415.
Szlaga J., *Perykopa o magach w strukturze Mt 1-2,* „Studia Theologica Varsaviensia" 17 (1979), s. 71-77.
Szymanek E., *Jezus Chrystus w Mateuszowej „Ewangelii Dzieciństwa"*, „Więź" 19,12 (1976), s. 18-28.
Szymanek E., *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990.
Trilling W., *Vangelo secondo Matteo, volume primo*, Roma 1968.

Dr hab. Dariusz Adamczyk jest teologiem, profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach.